

KRÓNIKA

33. STERIJA JÁTEKOK — Május 26-ától június 2-áig tartották meg Újvidéken a 33. Sterija Játékokat. A drámaíró Slobodan Stojanović (Belgrád) válogatásában közönség elé került Dominik Smole: *Antigoné* (ljubljanai Szlovén Nemzeti Színház, rendező: Meta Hočevar), Antun Soljan: *Bárd* (zágrábi Horvát Nemzeti Színház, rendező: Tomislav Radić), Gregor Srnja: *Emberevők* (Nova Gorica-i primorsko dramsko gledališče, rendező: Mile Korun), Goran Sztefanovszki: *Fekete lyuk* (szkopjei Macedón Nemzeti Színház, rendező: Paolo Magelli), Dušan Kovačević: *Klaustrofóbia* komédia (belgrádi Zvezdara Színház, rendező: Dušan Kovačević), Teki Dervishi: *Gyászhegy* (pristinai Tartományi Népszínház albán nyelvű tagozata, rendező: Vladimir Milcsin), Slobodan Selenić: *Népgyalázás két részben* (belgrádi Jugoszláv Drámai Színház, rendező: Dejan Mijač) és Branislav Nušić: *Gyanús személy* (triesti Állandó Szlovén Színház, rendező: Dušan Jovanović) című műve. — Utolsó este, a díjazottak tiszteletére a moszkvai *Tyetr na Maloj Bronoj* társulata Slobodan Unkovszki rendezésében Goran Sztefanovszki *Teóvált lelkek* című drámáját vitte színre. — A főiskolák közül a zágrábi, a ljubljanai, a szkopjei, az újvidéki — szerbhorvát tagozat — és a szarajevói színészjelöltjei mutatkoztak be Krleža, Shakespeare, Ionesco, Mrožek és Gogol szövegeinek megjelenítésével. — Két jelentős tanácskozást tartottak, a kritikusok nemzetközi szimpóziumát a *Kritika* és a jövő színháza címmel, illetve a Nušić-évforduló kapcsán Nušić életműve és a korszerű jugoszláv vígjátékírás című rendezvényt. — Néhány kiállítás is helyet kapott a műsorban, a 6. jugoszláv plakátkiállítás és a Színházi könyvek és kiadványok 8. nemzetközi trienáléja, valamint Zoran Petrović festő, szobrász és drámaíró alkotásainak tárlata.

A JUGOSZLÁV SZÍNJÁTSZÁS NAPJAI MÜLHEIMBEN. — Május folyamán a jugoszláv színjátszás napjainak keretében Mülheimben vendégszerepelt a Slovensko mladinsko gledališče, a zágrábi Gavella társulat és a Szabadkai Népszínház. A szabadkaiak színe vitték Molière *Tartuffe*-jét, valamint öt ősbemutatót tartottak: előadták Végel László *Judita* c. drámáját Rade Šerbedžija, Goran Sztefanovszki *LP-jét* Nada Kokotović, Kača Čelan *Heimatját* Dušan Jovanović rendezésében; Ljubiša Ristić állította színre Dušan Jovanović *Látvány* c. darabját, valamint a Danilo Kiš regényéből, a *Holtak enciklopédiájából* készült előadást.

JUGOSZLÁV—MAGYAR EGYEZMÉNY A SZENTENDREI MŰEMLEKEK VÉDELMEÉRŐL. — A Magyar NK művelődési miniszterhelyettese, Pusztai Ferenc és a Szerb SZK Köztársasági Művelődési Bizottságnak elnökhelyettese, Branislav Brbović nemzetközi egyezményt írt alá a szentendrei műemlékek védelméről. Az egyezmény értelmében a két ország közösen pénzeli a szentendrei pravoszláv székesegyház felújítását, amelyben a budai szerb pravoszláv egyházkerület emlékeit őriznék és állítanák ki. A két ország szakemberei közösen helyreállítják a püspöki palotát is, amelyben a könyvtár és a levéltár kap helyet. A szentendrei műemlékkomplexum átadását 1990-re, a szerbek településének 300. évfordulójára tervezik. A jubileum alkalmából számos közös tudományos értekezlet és kiállítás megrendezésére, tudományos munkák kiadására, valamint film-, tévé- és rádióműsor-cserére kerül sor.

A 28-AS KOROSZTÁLY — A Forum Könyvkiadó fennállásának 30 éve alkalmából *A 28-as korosztály* címmel május 16-án az Újvidéki Rádió M-stúdiójában megtartották Acs Károly, Slavko Mihalčić, Fehér Ferenc és Stevan Raičković szerzői estjét. A köl-

tők munkásságát Bányai János műtatta, aki bevezetőjében elmondta, hogy „Nemcsak születésük évének megegyezése indokolja ennek a négy költőnek az együttes fellépését, az sem csupán, hogy éppen az idén hatvanévesek. Bár ez a mai irodalmi rendezvény születésnapjához is. Azoknak szól, akik több évtizedes költői munkálkodással építették fel életműveiket egy olyan korban, amely a költészetet inkább elnémitotta, semmint ihlette.

A 28-asok névsora rendkívül hosszú. Írók, költők, művészek neve szerepelhetne egy ilyen névsoron, olya nők, akik mostanáig tartósan vették be nevüket a második világháború utáni időszak művészeti és szellemi történetébe.

Pedig indulásukhoz cseppet sem voltak kedvező körülmények. Közvetlenül a második világhégés után Adorno figyelmeztető szkepszisébe ütköztek, miszerint »ezután« költő már nem írhat verset. Európa romban volt, a hagyományos értékek szétszóródtak és kérdésessé váltak, könyvtárak égettek porrá, nagyszerű elődök és pályatársak tűntek el a világhégés poklában. S a „másik oldalon” is fojtogató mechanizmusok működtek, koncepciók percek, büntetőtáborok, a gondolkodni tudást üldöző indokolatlan ítéletek és egy könyörtelen parancs, mely a költőt szolgátsággal és középszerűvel büntetve kényszerítette optimizmusra.

Sem a romba dőlő európai kultúra feletti elnémitó döbbenet, sem a lelkesedést parancsoló irányítás, mely a »lélek mérnökei« hazug szerepét osztogatta az éppen megszólaló költőknek, a huszonnyolcas korosztálynak és másoknak nem nyújtott kedvező feltételeket a költői beszédhez.

A ma este bemutatkozó költők sem írták verseiket jobb feltételek között. Hidegháború és vasfüggöny, a forradalomra kivetett gyanakvás, rettegés és szorongás tetézte a háborúból éppen kimozduló évtizedet, kevés esélyt adva a szellemi érintkezésre, az egyéniség kibontakozására, a költői kísérletre.

És mégis. Mégis megszólaltak a költők. Az adornói szkepszis, a para-

csolgatás, a romba dőlő értékrendek ellenére. Az alapvető lírai élmények megőrzésével, újra felfedezésével. A költői beszéd letaposott formáinak felújításával. Az érzés és a szellem számára visszahódított szabadsággal. S a vasfüggönyök ellenére is egymásra találta, meghallották egymás szavát, és odafigyeltek a másik gondolkodására, versírására.

A huszonnyolcasoknak járt ki a feladat, hogy megőrizzék, ami még megőrizhető volt a múlt értékeiből, hogy újra elinduljanak a kísérletezés kudarcot meg sikert egyformán felkínáló útjain. Hogy újra érvényt szerezzenek a költők találkozásának, a szellemi érintkezések új irányainak.

Ács Károly, Fehér Ferenc, Slavko Mihalić, Stevan Raičković és meg sokan mások építették erre a tapasztalatra költői életműveiket. És jelölték ki a »modern költészet világnyelvének« alapvető szabályait. Nemegetszer máig érvényes módon.”

Az esten fellépett Ács Károly, Fehér Ferenc és Stevan Raičković is.

KIÁLLÍTÁS FORRADALMI EMLÉKMŰVEINKBŐL — Az elmúlt négy évtizedben Vajdaságban felállított forradalmi emlékművek fotóiból készült egy kivételesen igényes és jellegében kellően méltóságteles fényképkiallítás a zombori Képzőművészeti Ősz szalonjában. Bela Duranci lapunk képzőművészeti kritikusa, aki már több mint egy évtizede tanulmányozza emlékműveinket is, a forradalom tiszteletére föllállított nagyszámú emlékmű közül kiválasztotta azt a harmincat, amelyet esztétikailag a legértékesebbnek tart, és ezekről készített fényképsorozatot Augustin Juriga szabadkői fotóművész. A kiállításon a legtöbb alkotással Jovan Soldatović és Sava Halugin szerepel, de itt vannak Antun Augustinčić, Toma Rosandić, Aleksandar Zarin, Oto Logo, Glid Nándor, Ana Bešlić, Kiss Julianna, Pavle Radovanović és mások alkotásai is. A kiállításhoz Maurits Ferenc elképzelése alapján szép kivitelű katalógus is készült, amelyben Duranci tanulmányát Juriga fotói követik, méghozzá egy-egy emlékműről

nem egy esetben négy-öt fotót is közölve. A kiállítás júniusban vajdasági körútra indul. Eddig több mint tíz község kérte bemutatását.

FIATAL KÖLTŐK FESZTIVALJA — HUSZADSZOR — Fennállásának huszadik évfordulóját ünnepelte az idén a titoverbászi Fiatal Költők Fesztiválja rendezvény, amelyre minden évben a több száz pályázó közül mintegy 25—30 kezdő költő kap meghívást. Az évforduló alkalmával Julijan Tamas irodalomkritikus összeállította az eddigi győztesek, illetve a fesztiválon indult és azóta nevet is szerzett költők itt elhangzott verseinek antológiáját. 26 költő mintegy száz verse képezi a kötet anyagát. Az antológiában többek között Radomir Andrić, Raša Livada, Radomir Mićunović, Luko Paljetak, Vujica Rešin Tucić és Marija Šimoković versei olvashatók. Ugyancsak könyv alakban jelent meg egy válogatás a fesztivál kritikai tribünjén elhangzott tanulmányokból és esszékből. Selimir Radulović válogatásában itt olvashatjuk Bogdan A. Popović, Igor Mandić, Predrag Marvejević, Mladen Oljača, Deniz Poniž és Draško Redep tanulmányait. A fesztiválnak minden évben neves íróvendégei is vannak. Az idén Oskar Davičo és Dušan Kostić vett részt a rendezvényen, a kritikai tribün pedig ez utóbbi költészetét értelmezte.

DIJAK, ELISMERÉSEK — A Vajdasági Íróegyesület bírálóbizottsága a tavaly megjelent legjobb könyvnek járó díjat Marija Šimoković *Nebeski bicikel* (Égi bicikli) című verseskötetének ítélte oda, amely a Nolit Könyvkiadó gondozásában jelent meg. A legjobb fordításkötetért Gojko Janjuševićet részesítették elismerésben Oton Zupančić Magánbeszéd című könyvének ártulktetéséért szerbhorvát nyelvre.

A legjobb munkásmozgalmi tematikájú jugoszláviai magyar könyvért járó Zsáki József-díjat az Urbán János, Brindza Károly, Polyvás József és Torok Csaba összetételű bírálói-

zottság dr. Juhász Géának ítélte oda a Forum Könyvkiadó gondozásában megjelent *A fordulat forgatagában* című kötetéért. A könyv „a felszabadulás időszakát s az azt követő eseményeket idézi meg az átéltség hitelességével, a tényirodalom példamutató értékeinek szintjén” — áll a zsűri jelentésében.

AZ ÚJVIDÉKI SZÍNHÁZ ZÁGRÁBBAN ÉS SZLOVÉNIÁBAN — Az Újvidéki Színház együttese, viszonyozva a zágrábiak március végi vendégszereplését, május 7-én a Horvát Nemzeti Színház színpadán vitte közönség elé Kosztolányi Dezső *Edes Anna* című regényének színpadi változatát. A még Harag György adaptálta és rendezte előadás felújítása néhány hónap óta ismét a színház sikerprodukciója. Ezt igazolta a patinás horvát színházban történő — negyven éve nem játszott itteni magyar társulat Zágrábban — előadás fogadtatása is. A *Vjesnik* kritikusa, Marija Grgičević egyértelműen dicséret méltatásában többek között így ír az Újvidéki Színház *Edes Annájáról*: „Ha a szórólapp nem is figyelmeztetné rá, hogy a tekintélyes rendező legnagyobb sikereit Csehov-művekkel érte el, erre következtetni lehet ebből a konzekvens rendezői munkából, amely a kis cseléd lány drámáján keresztül a létproblémákra kérdező, színészi játék tekintetében egységes, érzelmileg tömény, egyszerismind fojtott szenvedélyű előadást csodálatos egyensúlyérzékkel megteremtette... A hol sejtélyesen szürke és ügyesen homályosított, hol pedig a hatásosan megvilágított térben, egy nagyobb szecessziós szalonban, a kölcsönös elfogultság drámai viszonylata két párhuzamosan futó életet köt össze — az úrnő zajos, hagyományos, öntelt életét a cseléd lány néma, megaláztatással nyomorított életével. A szalonbeli szereplőket gondos egyénítés, a cseléd-szerző szolgálólányainak együttesét pedig szigorú játékoság jellemzi. Az előadás fő erénye a kifejezőeszközök csodálatos ökonómikussága s a színészek azon képessége, hogy a legkevesebb, végsőkéig pontosított gesz-

russal és mozdulattal a lehető legtöbbet fejezzék ki, közöljék... Az előadás vizuális és zenei elemei észrevetlenül, de biztosan segítik a dráma kibontakozását... A nagyon kultivált, tökéletesen kiegyensúlyozott együttesből Rövid Eleonóra emelkedett ki gyengéd, kifinomult, árnyalt és mélyen érzelmi játékkal mint Édes Anna és a mindenképp intelligens Romhányi Ibi az úrnő, Víz Angéla személyességének és neurozisének érzékeltes ábrázolásával. Az együttesből meg kell még említeni Sinkó Istvánt, a fiatal Venczel Valentint, és az ismert Ladik Katalint. A korrekt szimultán fordítás ellenére a Horvát Nemzeti Színház nézőtere nem volt tele, de betöltötte az előadásvégi megérdemelt taps" — A társulat az Édes Annával és Mroček Mészárszék című művének előadásával Szlovéniában is vendégszerepelt, Lendván és a környező falvakon kívül Mariborban és a Ljubljani Mestno gledališče (Városi Színház) színpadán is közönség elé lépett.

JUGOSZLÁVIAI MAGYAR SZERZŐK MAGYARORSZÁGI KÖNYVEKBE ÉS FOLYÓIRATBAN. — Az idei Unnapi Könyvhétre megjelent antológikus kiadványok szinte mindegyikében szerepelnek a hazai írókon kívül „határon túli”, így jugoszláviai magyar szerzők is. Az *Újhold-Evőkönyv* idei első száma négy szerzőnk irodalmi alkotásait hozza: Herceg Jánostól az *Üzenetben* folyamatosan megjelenő esszéiből közöl válogatást, Tolnai Ottótól pedig verseket. Ugyanitt találjuk folyóiratunkban a *Hidban* megjelent egykori novellákat, Gion Nándortól a Március, Dudás Károlytól pedig a Fénymagot esznek a papagájok címűt. Szintén négy szerzőnk szerepel abban a versválogatásban, amely nem kevesebb mint fél évezred költészetéből *Szép szerelmes szavak* címmel ad közre egy terjedelmes összeállítást. A *Népszava* kiadásában megjelent könyvben a jugoszláviai magyar költők közül Ács Károly, Fehér Ferenc, Tolnai Ottó és Sinkovits Péter verseit olvashatjuk.

Tolnainak ugyancsak a *Hidban* közölt Briliáns című elbeszélése bekerült a Hegedős Mária szerkesztette, huszonhét elbeszélést tartalmazó *Körkép 88*-ban, és ugyanennek a szerzőnek a verseivel találkozunk a *Szép versek 1987.* című antológiában, amelyet ezúttal Alföldy Jenő állított össze.

— A kecskeméti *Forrás* című folyóirat ez évi májusi számát szinte teljes egészében jugoszláviai magyar írók művei töltik ki. Olvasható Fehér Ferenc az Újvidéki Magyar Szó, A Mosztonga mellől, Németh István, Orom, Fegyelmezett novemberi sorok, Életjel, Bovec, Trenta, Sztohi színháza, Motovun, Gryka e Rugoves, Szemtől szemben, Azért, Sonja Midousnak, Egy női arcra, Rovigno, Betyárvölgyi látomás, A kanizsai Tisza-hídnál és Fohászokodó című versei, továbbá Tolnai Ottó Miközben halálos csönd van című hangjátéka, Ács Károly négy verse (Télikert, Műtét után, Téli utazás, Üzenet-várás), Herceg János Hazám, hazám című írása, Varga Zoltán Szigorúan bizalmas című elbeszélése, Végel László Nemzedék, nyelv nélkül című cikke, Fenyvesi Ottó versei (Víz a fejem, Tévélygő futurologus, avagy neandervölgyi séta), Tari István elbeszélései (Talan, Júdás pénz, A természet székesegyházában), Vicei Károly Közérzet című novellája, Majoros Sándor Ciklámenparázs című elbeszélése. Burány Béla Periférián című történetei, gyűjtése. Három kritikaszöveg foglalkozik könyveinkkel. Mák Ferenc Kultúrateremtő folyamatok a sorskérdések billenőjén címmel összefoglalót ír könyvtermésünkről, Székér Endre (Kecskemét) Ács Károly verses „csöndjei” címmel közöl méltatást a hatvanéves költőről, Botlik József (Budapest) pedig Varga Zoltán Teszámolás című novelláskötetét méltatja. A számot Pintér Lajosnak (Kecskemét) Gion Nándor József Attila-díjára című jegyzete zárja.

TANÁCSULÉS A KIADÓBAN — Május 26-án idei második ülést tartotta meg a Forum Könyvkiadó Kiadói Tanácsa, amelyen értékelte a ki-

adó idei munkáját, elfogadta a jövő évi kerettervet, beszámolóit hallgatott és vitatott meg a *Híd* elmúlt négyévi munkájáról, és tárgyalt a *Létünk* folyóirat anyagi gondjairól. Az elmúlt öt hónap eredményeiről és a jövő évi kerettervről Bordás Győző főszerkesztő tájékoztatta a tanácsot. Az alábbiakban első beszámolójának néhány részletét emeljük ki:

A Forum Könyvkiadó ez év májusának végéig 26 könyvet adott ki 430 fv terjedelemben és mintegy 50 000 példányban. A múlt év azonos időszakhoz képest ez jelentős növekedés, de elbizakodásra, lehetőségeink túlértékelésére aligha adhat okot, mert a Forum Könyvkiadó is osztozik az ország kiadóinak kiadási nehézségeiben, történetesen abban, hogy mi sem rendelkezünk elegendő forgóeszközzel, állandóan csökken a vásárlóerő, ami miatt akadozik a könyvforgalmazás stb. Hogy a pillanatnyi eredmények mégis kedvezőknek mondhatók, az elsősorban annak a következménye, hogy a Kiadó, fölkészülve a gazdasági nehézségekre, az évi részarányosnál jóval több könyvet adott előre nyomdába, s ezek többnyire még tavalyi nyomtatási áron meg is jelentek. Sikerült kieszközölni a Tartományi Művelődési Érdekközösségnél az évi dotáció átutemelését is, úgy, hogy az év derekáig a jóváhagyott összeg nem ötven, hanem több mint hetven százalékat máris megtérítették. Mindezt azért mondom, hogy érzékeltessem, sajnós számolni kell azzal, hogy az év második felében jóval kevesebb könyv lát majd napvilágot pontosabban csak annyi, amennyit a Kiadó saját jövedelméből adhat majd ki. Meg kell állapítanunk azt is, hogy a Tartományi Végrehajtó Tanács az idén is csak 100 milliórd régi dinár kedvező kamatos kölcsönt hagyott jóvá a tartomány tíz könyvkiadójának, ugyanannyit mint tavaly, s így a Forum Könyvkiadó is mindössze 13,8 milliórd régi dinár kölcsönt kapott, ami semmi esetre sem lesz elegendő az évi terv megvalósításához. Jó viszont, hogy a Tartományi Művelődési Érdekközösségnek sikerült előteremtenie

a szükséges anyagiakat az ún. reva-lorizációs költségek fedezésére, mivel nagyban hozzájárult az első félév zavarmentes ügykezeléséhez

Ismételten föl szeretném hívni a tanácsstagok figyelmét arra, hogy az idei tervünk csak kivételesen kedvező körülmények között realizálható. Az új gazdálkodási előrejelzések óvatosságra intenek bennünket, s tervünk is nyilván csökkentésre szorul, annál inkább, mert a Tartományi Művelődési Érdekközösség, a múlt évi 27 címzű helyert az idei mindössze 16 könyv pénzelését vállalhatta. E 16 könyv közül 11 már meg is jelent.

A jövő héten várjuk az új nyomdaárakat, amelyek nyilván ismét kedvezőtlenül befolyásolják majd a tervmegvalósítást, és ugyancsak a jövő héten írjuk alá a tiszteletdíjakról szóló öngazgatási megállapodást, amelynek értelmében az újonnan kötött szerződések esetében az érdekközösség által pénzelt könyvekre 284 000 dináros ívdíjat fizetünk majd. Itt mondom el, hogy a Kiadó az első negyedévben megjelent könyvek szerzői tiszteletdíját 25, a második negyedévben megjelenteket pedig 50%-kal emelté.

A *Híd* elmúlt négyévi munkájáról Bori Imre főszerkesztő és Gerold László, a kritikai rovat szerkesztője adott tájékoztatást. Bori Imre így értékelte azt az időszakot, amióta a lapot jegyzi:

Nem azzal a szándékkal kezdte meg 1984. nyarán munkáját a *Híd* akkor kinevezett főszerkesztője és a szerkesztőség három tagja, hogy a folyóiratnak új irányt adjanak. Azt az irodalompolitikai irányvonalat, amelynek érvényesülését maguk is szorgalmazták kiadói tanácstagokként, jónak tartották, és zsinórmértékül vették, mert szerencsés módon látrák benne jelen lenni a folyóiratszerkesztés korszerű, a jugoszláviai magyar irodalomban hasznos és eredményesnek bizonyult szempontjait: az élénk és tartós éreklődést a modern esztétikai jelenségek és törekvések írást, az esztétikai érték megbecsülésének parancsát, a nyíltságot és nyitottságot (de nem parttalanságot) mind a közvetlen

munkatársak, mind pedig a szellemi égtájak tekintetében (Jugoszlávia népei és nemzetiségei, és abban Vajdaság nemzetei és nemzetiségei, nem különben az egyetemes magyar és a világirodalom), amely a tájékozódás és választás mércéje is. A szerkesztés munkájában ezeket a szempontokat igyekeztünk követni, legalább olyan mértékben, mint amilyen mértékben az irodalmi alkotómunka természete ezt megengedte, illetve amennyit alkotóink temperamentuma lehetővé tett.

A szerkesztőség természetesen tudatában volt, hogy a századvég (ez a miénk is) nem a kizárólagosságnak kedvező időszak: az irodalmi irányok közül jó ha az író valamelyikre eszküszik, és jó, ha van alkotást ösztönző iránya. Az irodalmi folyóirat, amelynek szinte az a maradéktalan feladata, hogy az élő irodalmi produktiót és az erről (valamint a hagyományról) való kritikai gondolkodást szolgálja, a kizárólagosság hétköznapi értelemben vett, az esztétikai koncepciót merev gyakorlattá váltó formáját nem vállalhatja, mert az igen nehezen és talán egyáltalán nem használható szempontokat kárhozza — elsősorban itt és most, a mi irodalmi körülményeink között, amikor a sokarcú és sokfelé elágazó válság érzete és tudata hatja át az írói eszmélkedéseket is. Ilyen módon a *Hid* ei múlt négy évének életében a szerkesztőség elsődendő feladatának a jelentős, a jelentősebb és a legjobb alkotók megjelenését igyekezett biztosítani, és ennek szellemében próbálta hónapról hónapra a folyóiratot megszerkeszteni és megjelentetni. A szerkesztői koncepció tengelyében tehát a tehetség megbecsülésének szándéka és az esztétikai kritériumokat kiálló szövegek közlése állt. És jó érzéssel állapíthatja meg, hogy ez a szerkesztéspolitikai elképzelés produktívnak bizonyult. Legjobb íróink többé-kevésbé rendszeresen megtisztelték a *Hidat* írásaikkal, miközben a szerkesztők sem voltak restek abban, hogy íróink után menjenek, és dolgozásra kérik fel őket. Az esztétikai érték iránti bizalom vezérelte ilyen módon a szerkesztőséget — bizalom a kipróbált

értékek és bizalom az írói ígéretnek iránt: a *Hid* az elmúlt négy évben is rokonszenvenvel kísérte fiatal íróink munkásságát és rendszeresen közölte a fiatal, sőt az egészen fiatal alkotók írásait — elannyira, hogy ezeknek kétségtelenül egyik állandó orgánumává vált (a regényíróknak éppen úgy, mint a műfordítóknak, a lírai költőknek vagy az elbeszélőknek). A szerkesztőség igyekezett meglátni a valódi értékeket és elkerülni a talmiság csapdáit is. S tette ezt az esztétikai értékek iránti tisztelettel, s azzal a szerkesztői meltsósággal (ha szabad így mondani), amit jó és legjobb íróink egyaránt megérdemelnek. Így vált lehetővé, hogy a *Hidban* irodalmunk minden nemzedéke jelen legyen, és állandó közlési lehetőségét találja meg a folyóiratban. A szerkesztőség pedig — mint már jeleztük is — a tehetség biztosabb fogódzóját hívta segítségül, amikor eligazodni kényszerült, s tette ezt a viszonylagosság tudatában, és szamarolni igyekezett a bizonytalansági tényezők jelenlétével és hatásával is mind a megítélés, mind a szöveg- és íróválasztás során.

A szüntelenül változó, módosuló, alakuló irodalmi élet nyomában járó szerkesztés nyilvánvalóan számolni kényszerül olyan érzékelhető igényekkel és jelenségekkel, mint amilyen a terjedelmesebb szövegek, a ciklikus építkezés, a tematikus igények jelenvalósága a közlésre átadott munkákban. A *Hid* elmúlt négy évében több jelentős verssorozat jelent meg, és az ezek közötti számokat jellemezte a költő egy-két verssel való jelentkezése, illetve a terjedelmesebb versszövegek, a hosszúversek közlése. Az elbeszélő irodalomban az ilyen típusú igénynek sietett a szerkesztőség elébe akkor, amikor hónap-novellák írására kérte fel tizenkét munkatársát, s még a műfordítás (különbösen nehezen realizálható) körében is a ciklikusságnak legalább a körvonalait ki lehet rajzolni (Erich Fried, mai osztrák költők, mai horvát és szerb lírikusok). A jelenségek e körében lehet szemlélni a *Hid* 1984-es és 1988-as vállalkozását a *Verszek éve* előkészítésében és elkészítésében. Természetes folyomány

tehát a *Híd* (ha jól számoltam) 15 tematikus blokkja, illetve tematikus száma (Veljko Petrović, Herceg János, Kosztolányi Dezso, Milan Kojnović, Nagyapáti Kucak Péter, Balázs G. Arpád, Csáth Géza, Kassák Lajos, Pável Agoston, Vuk Karadžić, Dobó Tihamér, Acs József, a Magyar Szó, a háború vége és a Tisza). Ezek jogosultságát sokan meg is kérdőjelezhetik, ugyanakkor nem szabad arról sem megfeledkezni, hogy Jugoszláviában igen sok, közöttük neves folyóiratok is rendre csak tematikus számokat jelentenek meg, s mintegy a tematikus számoknak látszanak gondolkodni Belgrádban, Zágrábban egyaránt. Ugyanezt mondhatjuk el a tanulmányok esetében is, amikor sorozatokat közölt a *Híd* például a nyelvhasználat, a magyar—horvát irodalmi kapcsolatok, a vajdasági művészetörténet témájára többek között. Jószerével a *Híd* folytatásos regényeit is ide lehetne sorolni, amelyeket a *Híd* az elmúlt négy évben közölt. Itt nyugtázzuk, az ilyen tömbkoncepció tette lehetővé néhány könyv megkomponálását is akár különnyomat formájában, akár törzsanagyként, akár teljes műként, s ide soroljuk az olyan típusú közleményt is, mint amilyen a Beszélgetések Krležával című Cengő-kiadvány magyar nyelvű tolmácsolása, illetve A juhász és a leány fordításai. Hogy a *Híd*ban az elmúlt négy esztendőben tartós értékű szövegek nem is kis számban jelentek meg, az ilyen szempontú összegezések is bizonyítják. Hadd hivatkozzunk itt arra, hogy a műfordítás terén is, amelynek szervezése néha a lehetetlenséggel határos vállalkozásnak tűnt, voltak tisztelemreméltó eredmények: Milorad Pavić *Kazar szótárának* magyar nyelvű kiadása alapvetően a *Híd* közölte terjedelmesebb szövegválogatásra épül!

A szerkesztő a számot adás pillanatában a szépirodalmi szövegekkel kapcsolatban ezeket kívánta elsősorban hangsúlyozni, azzal a bíráló megjegyzéssel, hogy a drámairodalom pártolása közelről sem sikerült olyan jelentősen, mint a költészeté, a novelláé, a regényé vagy az esszéé, és a műfordítás-irodalom eredményei is

kívánnivalókat hagynak maguk után: az elmúlt négy esztendőben talán leg-problematicusabb területe volt ez nem csupán a szerkesztőségi munkának, hanem irodalmi életünknek általában is. Ellenben megnyugvással konstata-lharja a szerkesztőség, hogy a tanulmányirodalom a *Híd* biztos és érte-keket hozó területe volt, s nagyjából egy-egy szám keretei között a terje-delem majd egyharmadát tette ki. Sok esetben szerencsés módon talál-kozott össze a szerkesztőségi szándék az individuális írói akarattal, és a beszélgetés, a telefonkérés legtöbb eset-ben meghallgatásra is talált íróink körében.

A *Híd* szerkesztősége hivatkozni szeretne arra az eredményre is, hogy nem passzív szerkesztőségi munkát végezt, hanem hathatósan igyekezett íróinkal együttműködni, s ahol tehetett, munkára kéri és biztatni őket, a legtisztább szándékú „megrendelés” szellemében igényeket ültetni, és ápolni azokat egészen az esztétikai meg-valósulásig.

A Kiadói Tanács megvitatta Ger-rol Lászlónak, a *Híd* Kritikai Szem-léje szerkesztőjének a jelentését is:

A kritikarovart egy-egy *Híd*-szám-nak mintegy negyedét teszi ki (kb. 40—45 gépelt oldalt számonként). En-nek szerkesztését önállóan, de termé-szetszerűen a folyóirat koncepciójá-nak figyelembe vételével és tisztelet-ben tartásával meg szerkesztőségi megbeszélések alapján végzem. Elsőd-leges szerkesztői-kritikusi feladatom-nak tartom a jugoszláviai magyar könyvek rendszeres, értő méltatásának a biztosítását, megszervezését. Sajnos, ennek nem minden tekintetben tud-eleget tenni a *Híd*. Egyfelől kritiká-írásunk néhány éves válságban van, nemzedékcseré előtt áll, a kritikus-utánpótlás nevelése is sokáig pangor-t, vagy legalábbis stagnált. Másfelől — nem függetlenül a fentiekől — nem mindig sikerült területenként állan-ó embert biztosítani, enélkül pedig ne-héz határozottan körvonalazott kri-tikakoncepciót kialakítani és megtarta-ni. Érthető, bár munkánkat nem men-

ti, hogy bizonyos típusú művek ismertetésére, bírálatára nincs, nem lehet olyan kritikust angazsálni, aki a folyóirat szintjén írjon. Így maradt egyetlen méltató szó nélkül Szeli István *Erózió ellen*, Losonczi Alprár: *Híányvonalatkozások*, Bosnyák István: *Mű és magatartás*, sőt Herceg János háromkötetes novellagyűjteménye is. (Élvünk, hogy a szerkesztőség tagjainak könyveiről nem írunk!) Fontos feladatunk a magyarországi, elsősorban új magyar irodalom és a jugoszláviai népek és nemzetiségek irodalmának kritikai követése. Itt — szükség szerűen — nagyobb mulasztásaink, kihagyásaink voltak, még hatványozottabban éreztük a megfelelő kritikuskérdés hiányát, amit még tetézt a könyvek beszerzésének és vásárlásának egyre súlyosabb kérdése. A drága hazai könyvek közül a folyóirat keveset vásárolhat meg, a magyarországiak közül pedig az egyéni beszerzés útját kell járni. Ettől függetlenül több esetben hallatta kritikusi véleményét folyóiratunk fontos határon inneni és túli könyvekről. Ennek a ténynek tartozékaként kell megemlíteni, hogy többször írtunk nem jugoszláviai vagy magyarországi magyar könyvekről is.

Tény, hogy szerkesztőségünkhöz többször érkeznek dicséző, mint elmarasztaló vélemények rovatunkról, de mi belülről jól tudjuk mulasztásaink, hibáinkat, amelyeket — amint a fenti sorok is bizonyíthatják — igyekszünk csökkenteni, kiküszöbölni.

Ogy látszik, az utóbbi évben, hónapokban sikerült stabilizálni a munkatársi gárdát, s ez biztosíték lehet arra, hogy minőség tekintetében is és a méltatott művek számát illetően is javítsunk rovatunkon. Lényegesnek tartjuk az idősebb nemzedék tagjainak, akárcsak a középgeneráció kritikusaiknak foglalkoztatását (Szeli, Herceg, Juhász, illetve Utasi, Juhász Erzsébet, Vajda Gábor, Thomka Beáta, Bosnyák, Papp György, Vass Éva stb.), de tény, hogy szép számú fiatal, kezdő kritikust sikerült beszervezni és elindítani ezen a csöppet sem könnyű irodalmi pályán (Toldi Éva,

Fehér Katalin, Utasi Csilla, Piszár Ágnes, Pozsvai Györgyi, P. Nagy István, Rajzsi Ilona, Cseh Sz. Márta, Túri Márta, Ladányi István, Németh Lehel, Varga Szilveszter, B. Art Valéria, Takács Miklós, Vajda János, Varga Piroska P. Nárav Éva nevére először talán éppen a *Hidban* bukkant az olvasó).

A fenti — nem teljes — névsor jelzi, hogy nem csak a szépirodalmi művekre próbáltunk figyelni, írtunk — legrendszeresebben — néprajzi kiadványokról, akárcsak régészeti, nyelvtudományi, lélektani művekről és fordításirodalmi munkákról is.

Rovatunk könyvismertető mellett rendszeresen színház- és képzőművészeti kritikákat közöl, elsősorban, de nem kizárólag hazai előadásokról és tárlatokról. Kevésbé rendszeresen írunk a tévéről, rádiódramákról s ennél is ritkábban filmről, fotóművészetéről, építészetéről és zenéről, balettről. Mindezeket a területeket illene követni, de egyetlen folyóiratnak, nem is túl nagy rovattejedelemben, képtelenség ilyen elvárásoknak teljes egészében megfelelni, nem szólva az itt még hatványozottabban jelentkező kérdésekről. Ettől függetlenül, nincs olyan területe a művészi életnek, amelyről időnként ne közölnénk kritikát a *Hidban*.

Végezetül: nevek és művek áttekintésével bizonyítható munkánk, de még inkább törekvésünk, a közölc írásokból pedig szeretnénk, ha kiteszene, hogy a *Hid* kritikaszemlélete nem uniformizált, de következetes, ami záloga lehet hosszabb távon megmutatózó, határozott és felismerhető irodalomszemléletnek, aminek ki alakítása végsősoron minden folyóirat kritikarovatának — a folyóirat teljes egészével összhangban — alapvető feladata.

Az elhangzott beszámoló és az azokat követő vita alapján a Forum Könyvkiadó Kiadói Tanácsa bizalmat szavazott a szerkesztőségnek, és támogatja Bori Imre újbóli főszerkesztővé való kinevezését az elkövetkező négyéves időszakra.